

економію формування пізнавальної самостійності студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі навчання іноземної мови, що забезпечило можливість виділення п'яти етапів реалізації досліджуваної технології.

Література

1. Блохина С. А. Обучение пониманию иноязычного текста при чтении как поисковой деятельности / С. А. Блохина // Иностр. яз. в шк. – 1997. – № 1. – С. 19-24., № 2. – С. 33-38.
2. Гальперин П. Я. Зависимость обучения от типа ориентировочной деятельности / П. Я. Гальперин, Н. Ф. Талызина. – М.: Изд-во МГУ, 1968. – 238 с.
3. Левина М. М. Технологии профессионального педагогического образования: учеб. пособие [для студ. высш. пед. учеб. заведений] / Марина Михайловна Левина. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 272 с.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. – М.: Политиздат, 1977. – 303 с.
5. Милашевич В. В. Метод и основания психологии: учеб. пособие / Владислав Витольдович Милашевич. – Владивосток, 1976. – 108 с.
6. Vander Zanden. Sociology: the Core / Zanden Vander, W. James. – 2nd ed. – New York, 1990, – 433 p.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2010 р.

УДК 378.14

Товканець Г. В.

кандидат пед. наук, викладач
Мукачівський державний університет

ОСВІТА ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

В статті розглядаються проблеми освіти як фактора економічного розвитку суспільства на сучасному етапі. Підкреслено роль знань в інформаційно-економічній взаємодії та їх вплив на формування конкурентоспроможності країни на прикладі Чеської Республіки. Виокремлено роль освітніх програм у формуванні економіки знань.

Ключові слова: освіта, інформаційне суспільство, економічний розвиток, економіка знань.

В статье рассматриваются проблемы образования как фактора экономического развития общества на современном этапе. Подчеркнута роль знаний в информационно-экономическом взаимодействии и их влияние на формирование конкурентоспособности страны на примере Чешской Республики. Выделено роль образовательных программ в формировании экономики знаний.

Ключевые слова: образование, информационное общество, экономическое развитие, экономика знаний.

The problems of education as a factor in economic development of society at the present stage. The role of knowledge in information-economic interaction and their influence on the country's competitiveness as an example of the Czech Republic. Highlighted the role of educational programs in shaping the knowledge economy.

Key words: education, information society, economic development, knowledge economy.

Під час глобалізації простежується тенденція зближення народів культурному плані, що сприяє утвердженню культурної одноманітності, удосконаленню формування особистості, розвитку економічної сфери, де освіта виступає як один з провідних чинників. Найбільш перспективним шлях забезпечення основ економічного розвитку стає створення освітньої системи на базі глобальної інформаційної інфраструктури, яка розвивається в процесі переходу до інформаційного суспільства. Характеристика нової системи освіти виявляє надзвичайну складність і суперечливість процесів її становлення і розвитку.

Освіта і знання та їх роль у розвитку суспільного середовища були предметом наукових доробок В. Андрущенка, М. Згуровського, В. Кременя, Н. Ничкало, О. Романовського, Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, чеського науковця І. Проуха, польського вченого-педагога Ф. Шльосека та інших. Проблеми розвитку освіти як фактора економічного зростання з'ясовували Д. Белл, В. Друкер, Р. Лукас, Й. Шумпетер, Т. Шульц.

Науковці відмічають, що найбільш глибоко зростаюча роль знань та освіти у суспільному розвитку відбилася в концепціях інформаційного суспільства, становлення інформаційної цивілізації. Адже «інформаційне суспільство, що формується, висуває все більш високі вимоги до грамотності» [3].

Мета статті: обґрунтувати роль освіти як одного з важливих факторів сучасного економічного розвитку.

Зазначимо, що зміна ролі інформації і знань у сучасному економічному розвитку, ключове їх значення для економіки постіндустріального суспільства знайшли відображення, зокрема, в інформаційній теорії вартості, що розвивається Д. Беллом і його послідовниками. Д. Белл відзначає, що, в той час як економісти звичайно в якості основних параметрів продовжують використовувати землю, працю та капітал і тільки деякі з них цю тріаду такими змінними, як ділова ініціатива, підприємливість та інше, соціальна реальність принципово змінюється. Стара парадигма трудової теорії вартості, яка не враховує фундаментальної ролі інформації і знань в економіці, повинна бути замінена новою, розвиненою на базі інформаційної теорії вартості. Д. Белл зазначав, що «коли знання у своїй систематичній формі втягується в практичну переробку ресурсів, ... саме знання, а не праця виступає джерелом вартості» [1,89]. Д. Белл вважає, що інформація та теоретичне знання є стратегічними ресурсами постіндустріального суспільства. Крім того, у своїй новій ролі інформація та теоретичне знання представляють поворотні пункти сучасної історії. Перший поворотний пункт – зміна самого характеру науки. Наука як «загальне знання» стала основною продуктивною силою сучасного суспільства. Другий поворотний пункт – звільнення технології від її «імперативного» характеру, майже повне перетворення її на слухняний інструмент. Таким чином, інформація,

знання стають тим «фундаментальним соціальним фактом», який лежить в основі економічного розвитку.

Те, що знання займає ключові позиції в економічному розвитку, перетворюючись на основне джерело вартості в постіндустріальному, інформаційному суспільстві, радикально змінює місце освіти в структурі суспільного життя, співвідношення таких її сфер, як освіта та економіка. Придбання нових знань, інформації, умінь, навичок, затвердження орієнтації на їх оновлення і розвиток стають фундаментальними характеристиками працівників у постіндустріальній економіці.

Новий тип економічного розвитку, що стверджується в інформаційному суспільстві, викликає необхідність для працівників кілька разів протягом життя змінювати професію, постійно підвищувати свою кваліфікацію. Поступово споживачі все активніше беруть участь у виробництві продукції для власних потреб. Сфера освіти істотно перетинається в інформаційному суспільстві з економічною сферою життя суспільства. Освітня діяльність стає важливою компонентою економічного розвитку.

Посилення ролі знань, інформації у суспільному розвитку, поступове перетворення знань в основний капітал принципово змінюють роль сфери освіти в структурі суспільного життя сучасного світу.

Бурхливе зростання сфери освіти у другій половині ХХ століття, висунення цієї сфери на перший план суспільного життя, ускладнення її взаємозв'язків з усіма іншими галузями життя суспільства, кризові явища в освітній системі викликали до життя різноманітні і наполегливі спроби вирішення гострих проблем освіти. У ході критичного аналізу існуючої освітньої системи були висунуті різні ідеї про способи виходу з кризи освіти і характерні риси нової освітньої системи, що відповідає вимогам та запитам сучасного суспільного розвитку.

В європейських країнах освіта розглядається як один з чинників формування конкурентоспроможності країни. Так, в Чехії на національному рівні ця проблема вирішується як глобальна проблема чеського суспільства. Втілена вона в різного роду програмах, зокрема програмі «Освіта для конкурентоспроможності». В даній програмі підкреслюється, що національна економіка, яка побудована на знаннях, є відкритою для глобального впливу, вона вимагає від людини протягом усього його життя отримувати нові знання, уміння, формувати та удосконалювати професійні навички. Серед іншого, вимагає навичок мови, вміння працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями, управляти ними та використовувати їх на відповідному рівні. Крім того, людина повинна знати і розуміти різне культурне середовище, працювати в полікультурних командах, члени яких можуть бути представниками зовсім протилежних поглядів та які погано підготовлені до змін, викликані несподіваними трансформаціями соціально-економічних систем, що обумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками [5].

Подібні програми спрямовані на модернізацію та розвиток вищої освіти. Пропонують програми такого ступеня, за яким після завершення навчання випускники знайдуть себе на ринку праці, що в той же час вносить істотний вагомий внесок у формування економіки знань.

Застосування освітніх програм переслідує глобальну мету: поліпшення якості і підвищення диверсифікованості вищої освіти з акцентом на забезпечення знань у відповідності до вимог соціально-економічної системи.

Такі програми мають конкретні цілі:

- оновлення та вдосконалення якості вищої освіти, навчальних програм;
- покращення працевлаштування випускників на ринку праці;
- підтримка діяльності інноваційних центрів відповідно до вимог економіки знань і потреби ринку;
- проведення досліджень, модернізації викладання, методики викладання іноземних мов, підтримку підприємництва;
- розробка інноваційних технологій та їх застосування, що дозволить збільшити можливості міждисциплінарних досліджень;
- участь фахівців-практиків у розробці та реалізації інноваційних навчальних програм як на національному, так і на міжнародному рівнях;
- співпраця з майбутніми роботодавцями;
- створення, впровадження, здійснення та оцінка системи забезпечення якості освіти;
- введення інноваційної системи моніторингу ринку праці;
- сприяння міжсекторальної мобільності академічного персоналу.

Погоджуємось з думкою фахівця у галузі сучасного менеджменту П. Друкера, який стверджує, що освіта не підпорядкована правилам «вільного ринку» та економічним законам попиту та пропозиції; не виділяється високим ціновим відчуттям, не підходить під стандартні економічні моделі, а поведінка задіяних у системі освіти осіб не відповідає класичним економічним теоріям. Твердження, що освіта не може бути об'єктом «купівлі-продажу», базується на наступних факторах:

- за ефективність освіти однаково відповідають як той, хто навчається, так і той, хто навчає. Тобто якість освіти, її цінність створюється як одною, так і іншою сторонами. Виробництво і споживання знаходяться у нерозривній єдності;

- результати освіти проявляються не одразу. Розрив у часі веде до недооцінки праці освітян. При цьому необхідно пам'ятати, що молодь, яка нині здобуває освіту, буде працювати і у 2040-2050 роках. А розвиток суспільства за цей період, очевидно, приведе не лише до багаторазової зміни поколінь техніки, а й зміни змісту праці. Оцінка результатів діяльності зміниться також;

- освіта – соціокультурний інститут суспільства, відповідальний за збереження та передачу культурних цінностей і технологій діяльності від одного покоління до іншого;

- фактори, що визначають попит на освіту, мають переважно неціновий характер. Вони обумовлені намаганням людини до пізнання себе і навколишнього світу, постійним зростанням інтелектуального потенціалу суспільства;

- освіта сприяє зміцненню демократії. Адже саме вона забезпечує формування всебічно і добре інформованого громадянина, яким важко маніпулювати [2].

Підкреслимо, що поступово почало змінюватися саме поняття «освіта». Якщо раніше воно ототожнювалося з організованим і тривалим процесом навчання в початковій, середній, вищій школі, тобто у спеціальній системі, створеній для реалізації цілей освіти, то тепер така освіта стала називатися формальною. Отримала розвиток ідея про те, що поняття «освіта» набагато ширше, ніж поняття «формальна освіта». У розширеному значенні під «освітою» розуміється все, що має своєю метою змінити установки і моделі поведінки індивідів шляхом передачі їм нових знань, розвитку нових умінь і навичок.

Важливою особливістю становлення нової освітньої системи в ході інформатизації суспільного життя є утвердження самоосвіти, самонавчання в якості провідної форми освіти. Якщо традиційна освітня система передбачала в основному одностороннє навчання учня викладачем, то в новій освітній системі вчитель буде діяти як радник або консультант. Так, за твердженням японського соціолога і футуролога Масуди, «це стане можливим, оскільки в результаті розвитку і поширення систем комп'ютерного навчання студенти зможуть навчатися самостійно, спілкуючись безпосередньо з комп'ютером або з іншими людьми за допомогою комп'ютера».

Зазначимо, що окреслюється ще один напрям становлення нової освітньої системи, який полягає у формуванні системи освіти протягом всього життя. Якщо традиційна система освіти орієнтована в основному на навчання людини в молоді роки, тобто людина в юності здобуває освіту на все життя, то нова система передбачає освіту через усе життя. «В інформаційному суспільстві, – пише Масуда, – велика увага приділяється освіті дорослих і навіть людей похилого віку, оскільки для суспільства в цілому буде необхідно забезпечити можливість дорослим і літнім людям адаптуватися до швидких змін у суспільстві; зростаюча частка людей похилого віку у населенні робить актуальним завдання надати цим людям можливість для розвитку своїх знань і умінь».

Підсумовуючи аналіз процесів розвитку нової освітньої системи, Масуда зазначає: «Радикальна зміна освітньої системи буде мати величезне значення в людській історії, оскільки з цією зміною пов'язаний історичний перехід від індустріального суспільства, в якому природне середовище односторонньо трансформувалося, а матеріальне споживання розширювалося, до інформаційного суспільства, яке прагне до співіснування з приро-

дою шляхом перетворення самої людини і означає встановлення нових соціально-економічних систем» [6,194].

У наукових працях О. Тоффлера [4], Й. Масуди [6] визначені параметри інформаційного суспільства, які передбачають розрив із попереднім типом суспільних відносин. За прогнозами цих авторів, безпосереднім результатом розвитку інформаційного сектора виробництва будуть зміни соціальній структурі суспільства, мотивах діяльності людей, появі нової життєвої філософії чи навіть нової концепції технологій. Прихильники цієї концепції інформаційного суспільства дають такі характерні ознаки, що визначають його структуру:

- найвищою цінністю, основним продуктом виробництва і основним товаром стає інформація;
- вища влада в суспільстві поступово переходитиме до інформаційної еліти;
- класова структура суспільства зникає і поступається місцем елітарно – масовій структурі;
- дедалі більша частина населення охоплюється сферою інформаційної діяльності та обслуговування;
- впровадження комп'ютерів і роботів створює велику кількість «зайвих людей», однак інформаційне суспільство пропонує таку переорієнтацію соціальних пріоритетів, які знімають цю напруженість;
- радикальні зміни відбуваються в культурі, системі соціальних зв'язків, сімейно – побутових відносинах, організації влади і соціальній психології;
- інформація сприятиме гуманізації суспільства на основі створення умов для підвищення поінформованості, зростання суспільного добробуту, поліпшення всіх форм співробітництва, ліквідації мовних і культурних бар'єрів.

Е. Тоффлер вбачає основу цивілізації не в сфері культури, а в економічному типі суспільства, він обґрунтовує концепцію трьох економічних революцій – аграрної, промислової, що призвели до створення індустріальної цивілізації та інформаційної, внаслідок якої буде створена нова інформаційна цивілізація [4,67].

Інформаційна революція та формування нового типу суспільного устрою – інформаційного суспільства – принципово змінюють роль інформації і знань у соціальному і економічному розвитку. Якщо в аграрному суспільстві економічна діяльність, перш за все, пов'язана з виробництвом продуктів харчування, в індустріальному – з виробництвом промислових товарів, то в постіндустріальному, інформаційному суспільстві основною економічною діяльністю стають виробництво інформації та її використання для ефективного функціонування всього господарства. Відповідно, якщо в аграрному суспільстві головним чинником виробництва була земля, в індустріальному – капітал, то в інформаційному су-

пільстві таким чинником стає знання. Е. Тоффлер зазначає: «У минулому земля, праця і капітал були ключовими елементами виробництва. Завтра – а в багатьох галузях промисловості це завтра вже настало – інформація стане головною складовою» [4,38].

Отже, характерними ознаками освіти на сучасному етапі є функціонування освіти у формі найрізноманітніших соціальних інститутів становлення та утвердження ринкових механізмів, формування та розвиток ринку освітніх продуктів і послуг; глобальність як відмінна риса нової освітньої системи та процесів її становлення; формування освітньої системи як системи творення відкритого, гнучкого, індивідуалізованого знання, що стає фактором економічного зростання країни.

Література

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования / Даниэл Белл [Текст] Пер. с англ. / Иноземцев В. Л. (ред. и вступ. ст.).- М.: Academia, 2004. – 788 с.
2. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке.: Пер. С англ.: – М.: Издательский дом «Вильямс», 2004.- 272 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://209.85.129.132/search/>
3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України // Урядовий кур'єр. – 2007. – 14 лютого. – № 28.
4. Тоффлер Э. Третья волна / Э Тофлер [Текст]. – М.: ООО «Фирма «Изд-во АСТ», 1999. – 776 с.
5. Vzdělávání pro konkurenceschopnost Verze k 9. 6. 2010 / Provedení dokument k Operačnímu programu [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.msmt.cz>
6. Masuda Y. The Information Society as Postindustrial Society. Washington.: World Future Soc., 1983.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2010 р.

УДК 316.346.32-053.6

Скидан С. О.

доктор пед. наук, професор

Криворізький економічний інститут

ДВНЗ «Київський економічний університет ім. В. Гетьмана»

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДОБИ

Статтю присвячено дослідженню проблеми соціалізації студентської молоді в інформаційну добу. На основі теоретичного аналізу наукової літератури визначено характерні риси й особливості процесу соціалізації сучасного студентства, роль і місце в цьому процесі інформаційних комунікацій. Розкрито специфіку інформаційних комунікацій як особливого інституту соціалізації.

Ключові слова: соціалізація, інститут соціалізації, соціальність, інформаційні комунікації.

Статья посвящена исследованию проблемы социализации студенческой молодежи в информационную эпоху. На основании теоретического анализа научной литературы определены характерные черты и особенности процесса социализации совре-